

Dicționarul Noului Testament

Dicționarul Noului Testament

Un compendiu
de învățătură biblică contemporană
într-un singur volum

Editor: Daniel G. Reid

Editura Casa Cărții, Oradea
2008

Originally published by InterVarsity Press as *The IVP Dictionary of the New Testament* edited by Daniel G. Reid. © 2004 by InterVarsity Christian Fellowship / USA. Translated and printed by permission of InterVarsity Press. P. O. Box 1400, Downers Grove, IL 60515, USA.

*Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin Editurii Casa Cărții.
Orice reproducere sau selecție de texte din această carte este permisă doar cu aprobarea în scris a Editurii Casa Cărții, Oradea.*

Dicționarul Noului Testament

Editor: Daniel G. Reid

Copyright © 2008 Editura Casa Cărții

O.P. 1, C.P. 270,

410610 Oradea

Tel./Fax: 0259-469057; 0359-800761; 0722-669566

Email: info@ecasacartii.ro

www.ecasacartii.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dicționarul Noului Testament: un compendiu de învățătură biblică contemporană într-un singur volum / ed.: Daniel G. Reid. – Oradea: Casa Cărții, 2008.

Bibliogr.

Index.

ISBN 978-973-8998-31-5

I. Reid, Daniel G. (ed.)

225.07

Coordonator proiect
Vasile Gabrian

Traducători
Lucian Ciupe
Timotei Manta

Editor coordonator
Fidelia Stroie

Editori de specialitate
Tiberiu Pop
Silviu Tatu

Tehnoredactare
Vasile Gabrian

Coperta
Adi Mihocaș

Colaboratori
Bianca Bedeleian
Veronica Butuc-Mayer
Camelia Filip
Mirela Giosanu
Nelu Giosanu
Marius Koritar
Paulian Petric
Florentina Pop
Florica Sărăcuț
Dana Strete
Simona Tămaș

Cuprins

Nota editurii la ediția în limba română	<i>ix</i>
Prefață	<i>xi</i>
Cum să folosești acest dicționar	<i>xiv</i>
Abrevieri	<i>xv</i>
Transliterația pentru ebraică și greacă	<i>xxv</i>
Colaboratori	<i>xxvi</i>
Articole	<i>1</i>
Glosar de termeni	<i>1218</i>
Index de referințe biblice	<i>1224</i>
Index de articole	<i>1246</i>

Nota editurii la ediția în limba română

Dicționarul Noului Testament este produsul unui grup de 94 de teologi evanghelici care au elaborat articole de înaltă ținută academică pe teme de interes pentru studiul Noului Testament. Cititorul va fi avizat asupra formulării unor teorii științifice în diverse domenii și va găsi argumente în favoarea interpretării evanghelice.

Articolele se încadrează în câteva categorii principale: (1) studii introductive asupra cărților canonice, a celor deuterocanonice și a pseudoepigrafelor, (2) specii literare nou-testamentare sau intertestamentare (e.g., apocalipse, epistole, evanghelii, scrieri rabinice, parabole), (3) concepte teologice primare (e.g., Convertirea și chemarea lui Pavel; Cristos; Dreptate; Duhul Sfânt; Dumnezeu; Înviere; Judecată; Mântuire), (4) concepte teologice derivate (e.g., Cristologie; Escatologie; Etică), (5) elemente desprinse din contextul cultural (e.g., Adversari; Bogăție și sărăcie; Filosofie; Gnosticism; Iudaism și NT; Adopție; Legământ; Manuscrisele de la Marea Moartă; Religii greco-romane; Roma; Retică; Sinagogă), (6) personaje și titluri vechi-testamentare valorificate din punct de vedere teologic și tipologic de autorii Noului Testament (e.g., Adam; Avraam; Fiul Omului; Fiul lui Dumnezeu; Robul lui Iahve), (7) practici ale bisericii nou-testamentare (e.g., Botez; Masă de comuniune; Închinare), (8) teme de interferență cu Vechiul Testament (Creație, Noua Creație; Israel; Împărăția lui Dumnezeu; Legământ, Noul Legământ; Miracole), (9) evenimente specifice vieții și lucrării lui Cristos (Curățarea Templului; Discipoli; Moartea lui Cristos; Nașterea lui Isus; Procesul lui Isus) și (10) probleme specifice teologiei Noului Testament (Biserică; Carne; Evanghelii, veridicitatea istorică a ~lor; În Cristos; Trupul lui Cristos).

Literatura primară consultată include pe lângă cărțile biblice (canonice sau necanonice), literaturile: rabinică, patristică, clasică și elenistică, relevante dezbaterilor. Literatura secundară, creditată ca sursă de informare a autorilor acestor articole, aduce până în contemporaneitate dezbateri care au însângerat penelul vreme de secole. Dezbaterile sunt elevate, argumentul dorindu-se a nu fi umbrit de apartenența denominațională a susținătorului sau de alte prejudecăți cu caracter științific mai mult sau mai puțin. În plus, folosirea terminologiei și a termenilor în limbile originale asigură acestei lucrări o înaltă ținută academică.

Prin natura articolelor selectate și prin instrumentele folosite – trimiteri, index de referințe biblice și glosarul de termeni – lucrarea se dorește a fi accesibilă și publicului larg. În versiunea românească, la glosar au fost adăugate trei articole semnificative pentru contextul românesc: *escatologie futuristă*, *futurist* și *pneumatic*.

Pentru versiunea în limba română s-a folosit cu prioritate textul biblic în Versiunea Dumitru Cornilescu publicată în *Biblia de studiu pentru o viață deplină*, de către *Life Publishers International* în anul 2000. Ocazional, acolo unde se menționează NTR, s-a făcut referire și la versiunea Noua Traducere Românească realizată de International Bible Society.

Cititorul interesat și studios va găsi în *Dicționarul Noului Testament* o bogăție de informație credibilă, actualizată și compactă, vrednică de creditul savanților și de aprecierea publicului larg, care își merită un loc de onoare pe raftul oricărei biblioteci personale sau instituționale. Considerăm că prin publicarea acestei valoroase lucrări de referință am reușit să aducem un mare serviciu studiilor de specialitate ale teologiei Noului Testament din România și să oferim publicului larg șansa informării temeinice asupra unor subiecte de mare interes pentru credința creștină și asupra documentului care stă la baza întemeierii comunității creștine – Noul Testament al Domnului nostru Isus Cristos.

Dr. Silviu Tatu
Ianuarie 2008

Prefață

Dicționarul Noului Testament este o compilație, într-un singur volum, a articolelor esențiale apărute într-o serie de dicționare publicate de InterVarsity Press, și anume *Dictionary of Jesus and the Gospels*, *Dictionary of Paul and His Letters*, *Dictionary of the Later New Testament and Its Developments* și *Dictionary of New Testament Background*. Cunoscută pe piață mai degrabă ca seria „dicționarelor negre” de la IVP, datorită supracopertelor de culoare neagră, această serie și-a demonstrat valoarea încă de la publicarea primului volum, în 1992. Fiecare volum a câștigat premiul de carte Gold Medallion decernat anual de Evangelical Christian Publishers Association pentru cărți biblice și teologice de referință. În momentul de față există traduceri, finalizate sau în curs, ale volumelor individuale în diferite limbi, printre care franceza, rusa, spaniola, portugheza, chineza și coreeana. Această serie, în felul său discret, continuă să aibă un impact mondial.

Selecția articolelor publicate în acest volum a fost realizată având în minte studenții și sala de clasă, deși e de presupus că și alți cititori care nu și-au colecționat seria, inclusiv cei implicați în slujire, vor considera acest dicționar drept o achiziție de valoare pentru biblioteca personală. În cea mai mare parte articolele apar în aceeași formă în care au apărut în dicționarul din care au fost extrase. E important de notat faptul că acest volum *nu* este o condensare – un fel de versiune *Reader's Digest* – a seriei celor patru volume de dicționare ale Noului Testament. O astfel de abordare le-ar fi dăunat celor mai multe dintre articole și ar fi încălcat obiectivul inițial al seriei, acela de a oferi articole enciclopedice, aprofundând subiectele discutate într-o mai mare măsură decât își poate permite un dicționar biblic într-un singur volum. Pe parcursul editării fiecărui volum din serie, metoda noastră empirică a fost aceea că dacă un articol aborda suficient un subiect, probabil nu mai era necesar să introducem subiectul respectiv. Ne opream la subiectele majore, oferind însă „mai mult” – mai multă profunzime, mai multe detalii, mai multă informație de specialitate, mai multă bibliografie etc. În multe cazuri, articolele au fost scrise de oameni de știință specializați în subiectul (subiectele) pe care le discută, nu de oameni cu pregătire generală. În anumite cazuri ne-au fost puse la dispoziție recenzii prelabile ale unor lucrări importante încă nepublicate, iar câteva dintre articole au ajuns să fie considerate drept epitome (în sensul vechi grecesc) autorizate ale lucrărilor de cercetare publicate pe un anumit subiect.

Sunt câteva modificări editoriale cărora merită să le acordăm atenție. Acolo unde lucrările în alte limbi nu sunt esențiale pentru textul unui articol, acestea au fost în general eliminate din bibliografii (se presupune că cei mai mulți cititori ai

acestui volum oricum nu vor avea acces la aceste cărți). Pe de altă parte, lucrări recente importante au fost adesea adăugate în bibliografii, în special comentariile din articolele concentrate asupra documentelor individuale ale Noului Testament. În forma lor originală, articolele de actualitate luate din *Dictionary of the Later New Testament and Its Developments* acoperă, de asemenea, perioada părinților Bisericii. Cu toate acestea, perspectiva postapostolică, în afară de cazul când nu a fost esențială pentru discuție, nu a fost inclusă în acest volum.

De-a lungul anilor de publicare a acestor volume, editorul i-a cunoscut pe mulți dintre aceia care au folosit aceste dicționare ca pe instrumente de predare în clasele de seminar sau în clasele de studenți. Am descoperit studenți care au apreciat în mod deosebit această serie. Dar există și cazuri în care alocarea celor trei sau patru volume este în afara oricărei discuții, chiar și într-un plan de învățământ în care mai mult de un termen este dedicat introducerii în Noul Testament. Chiar și în mediul studentesc folosirea pe scară largă a întregii serii a fost aproape prohibitivă (deși unii au avut curajul să încerce). De-a lungul anilor am auzit cereri pentru o ediție într-un singur volum care să cuprindă articolele cele mai importante. Am considerat aceasta a fi o idee bună care le-ar prinde bine studenților și, la fel de bine, ar extinde viziunea seriei. Așadar, am încercat să răspundem acestei nevoi cu volumul de față.

Cu toate acestea, sarcina de a stabili care dintre articole sunt cele mai importante nu a fost atât de ușoară pe cât părea inițial. Am început închipuindu-ne un curs de introducere în Noul Testament. În mod evident, aveam să includem articolele care tratau documentele Noului Testament. Apoi aveam să introducem subiectele teologice caracteristice: cristologie, Dumnezeu, Duhul Sfânt, botez, Cina Domnului, moartea lui Cristos, învierea, escatologie (viața de apoi) etc. Dar unde era potrivit să ne oprim când deja ne apropiam rapid de mărimea dorită a cursului? Nu puteam lăsa pe dinafară articolele care analizau speciile literare în Noul Testament și nici sferile importante ale contextului specific Noului Testament. O lungă „listă a preferințelor” a fost tăiată în mod dureros cu ajutorul aceluia care au folosit dicționarul în învățământ. Dar, în cele din urmă, a rămas în sarcina editorului să facă un compromis între cerere și limitele de spațiu impuse proiectului. Chiar și în al unsprezecelea ceas editorial a avut loc o judecată finală, fiind înlăturate o mulțime de articole cu „plânsul și scrâșnirea dinților” – din partea judecătorului și a curții. Ne putem consola știind că nu sunt doi editori care să ofere aceeași soluție. Atât de multe articole excelente, inclusiv cele preferate de mine, au trebuit lăsate pe dinafară.

Există un aspect care poate contribui la aplanarea tensiunii și a remușcărilor cu caracter editorial. La finalul articolelor, pe lângă referințele de tipul „vezi, de asemenea” la alte articole din volum, am inclus trimiteri la anumite articole relevante care nu au fost publicate în acest volum. În mod caracteristic, aceste trimiteri s-au făcut doar la volumul din care face parte un anumit articol, cu alte cuvinte, dacă articolul provine din *Dictionary of Jesus and the Gospels*, trimiterile vor fi la alte articole relevante din *DJG*. Aspectul acesta este menit să vină în sprijinul studenților doritori precum și al profesorilor exigenți. Acesta sugerează, de

asemenea, valoarea cititorilor care eventual absolvă studii superioare până la seria întregă de patru volume.

Articolele pe aceeași temă din diferite dicționare (ex., Împărăția lui Dumnezeu în evanghelii, la Pavel și în Noul Testament târziu) sunt în general prezentate separat și în ordine canonică, având titlul principal urmat de numerele I, II și III și de un subtitlu indicând sfera literaturii avute în vedere. În multe cazuri astfel de articole au fost combinate, acest procedeu nefiind însă nici practic, nici agreat de toată lumea. Mai întâi, varietatea colaboratorilor și a punctelor de vedere creează uneori tensiune, ba chiar situații critice. Deși aceste multiple puncte de vedere constituie un aspect care îmbogățește seria și volumul de față, conferindu-le acestora un plus de valoare, ni s-ar fi părut o năzbâtie editorială să le unim într-un singur articol.

Pentru aceia care sunt începători în ce privește studiul Noului Testament, am adăugat la sfârșitul volumului un glosar de termeni a căror definiții au fost preluate în cea mai mare parte din *Pocket Dictionary of Biblical Studies* (IVP), de Arthur G. Patzia și Anthony J. Petrota. Acest mic „dicționar în dicționar” îi va ajuta pe studenții care de-abia încep să se adâncească în lumea ciudată și în vocabularul, de asemenea, ciudat al studiilor Noului Testament.

Trecând încă o dată în revistă materialul acestui volum, ne-am dat seama de contribuția imensă, în spirit de colaborare și sacrificiu, a numeroși cercetători la această serie de dicționare, precum și eforturile îndelungate ale celor opt editori care au condus fiecare volum înspre publicare. Acești cercetători au investit în cercetare și în scrierea articolelor mult mai mult timp și efort decât ar îndrăzni să își imagineze sau ar fi dispuși să îndure cei mai mulți autori de succes. Având responsabilități școlare și administrative, mulți cercetători consideră că scrierea și editarea le-ar sacrifica zile, săptămâni și cariera întreagă, iar recompensa financiară a acestui efort nu e deloc de invidiat. Totuși, la fel ca acei ghizi montani care îi conduc pe clienții lor spre priveliștea din vârf, cei chemați să se dedice învățământului și muncii de cercetare se simt recompensați din plin atunci când introduc publicul larg în lumea fascinantă pe care ei sunt privilegiați, din punct de vedere profesional, să o locuiască – textul, lumea și mesajul Noului Testament. Și, cu toate că o astfel de clasă extinsă nu le permite în mod obișnuit profesorilor acele momente de gratificare, când ochii studenților strălucesc de curiozitate și de înțelegere, rapoartele susțin totuși în mod unitar că aceasta se întâmplă în fiecare zi. Cu speranța și cu rugăciunea că această tranzacție discretă se va extinde, înapoiem lumii această nouă formulă de prezentare a muncii lor.

Daniel G. Reid
Editor principal
InterVarsity Press

Cum să folosești acest dicționar

Abrevieri

Listele complete cu abrevierile generale cât și cele pentru literatura științifică, biblică și antică, pot fi găsite la paginile xv-xxiv.

Autorii articolelor

Autorii articolelor sunt indicați la sfârșitul fiecărui articol cu inițialele pronumelor urmate de numele lor. Articolele care sunt compusul unor articole anterioare au numele autorilor între paranteze la sfârșitul materialului. Lista completă a colaboratorilor poate fi găsită la paginile xxiv-xxvi, în ordinea alfabetică a numelor. Contribuția fiecărui autor este menționată imediat după identificarea acestuia.

Bibliografii

O bibliografie poate fi găsită la sfârșitul fiecărui articol. Bibliografiile includ operele citate în articole și alte opere semnificative înrudite cu acestea. Listele bibliografice sunt aranjate în ordinea alfabetică a numelor autorilor; în situațiile în care un autor are mai mult decât o operă citată, acestea sunt aranjate în ordine alfabetică după titlu. În articolele care își îndreaptă atenția asupra cărților Noului Testament, bibliografiile sunt împărțite în categoriile „Comentarii” și „Studii”.

Trimiteri

Acest *Dicționar* conține numeroase trimiteri pentru a ajuta cititorul să valorifice cât mai mult materialul conținut în acest volum și în volumele folosite drept sursă în cadrul articolelor. Pot fi întâlnite cinci tipuri de trimiteri:

1. Titlurile de articole care apar în ordine alfabetică pe tot cuprinsul *Dicționarului* îndrumă cititorii spre articolele care tratează o anumită temă:

VIATA DE APOI. *Vézi* ÎNVIERE.

2. Un asterisc așezat înaintea unui cuvânt din cuprinsul unui articol indică faptul că în *Dicționar* apare un articol cu acel titlu (sau altul asemănător). De exemplu, „*Fiul lui Dumnezeu” îndrumă cititorul la articolele intitulate **FIUL LUI DUMNEZEU**. Asteriscurile se întâlnesc de obicei doar la prima apariție a unui cuvânt în cadrul unui articol.

3. O trimitere care apare între paranteze în cadrul unui articol îndrumă cititorul spre un articol cu acel titlu. De exemplu, (*vezi* Cristologie).

4. Trimiterile care au fost anexate la sfârșitul articolelor direcționează cititorii spre articolele înrudite în mod semnificativ cu tema respectivă:

Vézi, de asemenea, LEGĂMÂNT, NOUL LEGĂMÂNT; CREAȚIE, NOUA CREAȚIE; DUHUL SFÂNT.

5. Trimiterile la articolele din volumele de referință – *Dictionary of Jesus and the Gospels (DJG)*, *Dictionary of Paul and His Letters (DPL)*, *Dictionary of the Later New Testament and Its Developments (DLNTD)* și *Dictionary of New Testament Background (DNTB)* – se găsesc la sfârșitul articolelor, înaintea bibliografiei. În unele cazuri, se dau trimiteri la mai mult decât un singur volum.

Indexuri

Indexul de referințe biblice facilitează cititorului accesul la numeroasele texte biblice la care se face referire pe tot cuprinsul *Dicționarului*.

Indexul de articole întâlnit la sfârșitul *Dicționarului* permite cititorilor să se familiarizeze rapid cu spectrul temelor abordate și să le aleagă pe cele care slujesc interesului și nevoilor personale. Pentru cei care vor să identifice articolele scrise de anumiți colaboratori, aceștia sunt menționați pe nume în lista colaboratorilor.

Transliterația

Greaca și ebraica au fost transliterate după un sistem stabilit la pagina xxv.

Abrevieri

Abrevieri generale

A	Codex Alexandrin	par.	pasaj paralel în cealaltă Evanghelie / în alte evanghelii
adn.	adnotări	passim.	în diverse locuri
B	Codex Vatican	pl.	plural
C	Codexul lui Efreem Sirul	presc.	prescripție
cap.	capitol(e)	Q	sursele afirmațiilor din evangheliile sinoptice
cca.	circa, aproximativ (privitor la date);	rev.	revizuită (ediție)
cf.	compară, conform	rt.	retipărire
D	Codex Bezae	sec.	secol
ebr.	ebraică	Symm.	traducerea grecească a VT făcută de Symmachus
ed.	ediție; editor(i); editat de	Tg.	Targum
ed. a II-a	ediția a doua	TM	Textul Masoretic (textul ebraic standard al VT)
ed. a III-a	ediția a treia	v. engl.	varianta în engleză
ex.	<i>exempli gratia</i> , de exemplu	vol.	volum
frag.	fragment (sau document)	VT	Vechiul Testament
gr.	greacă	x	ori (2x = două ori, etc.)
km	kilometru	§ sau §§	numărul (numerele) secțiunii sau paragrafului (indicând de obicei sistemul de numerotare al Loeb Classical Library pentru Josephus)
κτλ	etc. (greacă)	Ⲛ	Codex Sinaiticus
lat.	latin		
LXX	Septuaginta (traducerea grecească a VT)		
m.a.	mai ales		
MMM	Manuscrisele de la Marea Moartă		
n.s.	noua serie		
nd.	nedatat		
NT	Noul Testament		
<i>pace</i>	cu referire la, dar diferit de		

Traduceri ale Bibliiei

ASV	American Standard Version (1901)	NRSV	New Revised Standard Version
AV	Authorized Version (or KJV)	NTR	Noua Traducere Românească
JB	Jerusalem Bible	REB	Revised English Bible
KJV	King James Version (or AV)	REB	Revised English Bible
NASB	New American Standard Bible	UBS GNT	United Bible Societies Greek New Testament
NEB	New English Bible		
NIV	New International Version	VDC	Versiunea Dumitru Cornilescu

Cărțile Bibliiei

<i>Vechiul Testament</i>	1-2 Împ.	Is.	Mica	Mc.	1-2 Tes.
Gen.	1-2 Cron.	Ier.	Naum	Lc.	1-2 Tim.
Ex.	Ezra	Plâng.	Hab.	Ioan	Tit
Lev.	Neem.	Ezec.	Țef.	Fapte	Flm.
Num.	Est.	Dan.	Hag.	Rom.	Evr.
Deut.	Iov	Osea	Zah.	1-2 Cor.	Iac.
Ios.	Pș.	Ioel	Mal.	Gal.	1-2 Pet.
Jud.	Prov.	Amos		Ef.	1-2-3 Ioan
Rut	Ecl.	Ob.	<i>Noul Testament</i>	Flp.	Iuda
1-2 Sam.	Cânt.	Iona	Mt.	Col.	Apoc.

Apocrifele și Septuaginta

<i>1, 2 Ez.</i>	<i>1, 2 Ezdra</i>	<i>Idt.</i>	<i>Iudăta</i>	<i>Sir.</i>	<i>Înțelepciunea lui Isus,</i>
<i>1, 2, 3, 4 Regi</i>	<i>1, 2, 3, 4 Regi</i>	<i>Înt. Sol.</i>	<i>Înțelepciunea lui</i>		<i>fiul lui Sirah /</i>
<i>1, 2, 3, 4 Mac.</i>	<i>1, 2, 3, 4 Macabei</i>		<i>Solomon</i>		<i>Eclesiasticul</i>
<i>Ad. Est.</i>	<i>Adăugiri la Estera</i>	<i>Rug. Az.</i>	<i>Rugăciunea lui</i>	<i>Sus.</i>	<i>Istoria Susanei</i>
<i>Baruh</i>	<i>Baruh</i>		<i>Azaria</i>	<i>Tob.</i>	<i>Tobit</i>
<i>Bel.</i>	<i>Bel și Balaurul</i>	<i>Rug. Man.</i>	<i>Rugăciunea lui</i>		
<i>Ep. Ier.</i>	<i>Epistola lui Ieremia</i>		<i>Manase</i>		

Scrierile pseudoepigrafice ale VT

<i>1 Enoh</i>	<i>Apocalipsa etiopiană a lui Enoh</i>	<i>Or. sib.</i>	<i>Oracolele sibiline</i>
<i>2 Enoh</i>	<i>Apocalipsa slavonă a lui Enoh</i>	<i>Ps. Sol.</i>	<i>Psaltirea lui Solomon</i>
<i>3 Enoh</i>	<i>Apocalipsa ebraică a lui Enoh</i>	<i>Ps. Ph.</i>	<i>Pseudo-Phocylides</i>
<i>2 Baruh</i>	<i>Apocalipsa siriacă a lui Baruh</i>	<i>T. 12 patr.</i>	<i>Testamentele celor 12 Patriarhi</i>
<i>3 Baruh</i>	<i>Apocalipsa greacă a lui Baruh</i>	<i>T. Aș.</i>	<i>Testamentul lui Așer</i>
<i>Adam și Eva</i>	<i>Viața lui Adam și a Evei</i>	<i>T. Ben.</i>	<i>Testamentul lui Beniamin</i>
<i>Ahiq.</i>	<i>Ahiqar</i>	<i>T. Dan</i>	<i>Testamentul lui Dan</i>
<i>Apoc. Avr.</i>	<i>Apocalipsa lui Avraam</i>	<i>T. Gad</i>	<i>Testamentul lui Gad</i>
<i>Apoc. Ilie</i>	<i>Apocalipsa lui Ilie</i>	<i>T. Ios.</i>	<i>Testamentul lui Iosif</i>
<i>Apoc. Mos.</i>	<i>Apocalipsa lui Moise</i>	<i>T. Isah.</i>	<i>Testamentul lui Isahar</i>
<i>Apoc. Șad.</i>	<i>Apocalipsa lui Șadrac</i>	<i>T. Iuda</i>	<i>Testamentul lui Iuda</i>
<i>Apoc. Țef.</i>	<i>Apocalipsa lui Țefania</i>	<i>T. Levi</i>	<i>Testamentul lui Levi</i>
<i>Ep. Arist.</i>	<i>Epistola lui Aristreas</i>	<i>T. Nef.</i>	<i>Testamentul lui Neftali</i>
<i>Ios. Asen.</i>	<i>Iosif și Asenet</i>	<i>T. Rub.</i>	<i>Testamentul lui Ruben</i>
<i>Înălț. Mos.</i>	<i>Înălțarea lui Moise la cer /</i> <i>Testamentul lui Moise</i>	<i>T. Sim.</i>	<i>Testamentul lui Simeon</i>
<i>Înălț. Is.</i>	<i>Înălțarea la cer a lui Isaia</i>	<i>T. Zab.</i>	<i>Testamentul lui Zabulon</i>
<i>Jub.</i>	<i>Jubilee (sau Cartea Jubileelor)</i>	<i>T. Avr.</i>	<i>Testamentul lui Avraam</i>
<i>L.A.B.</i>	<i>Liber antiquitatum biblicarum /</i> <i>Pseudo-Filon</i>	<i>T. Iov</i>	<i>Testamentul lui Iov</i>
<i>Mart. Is.</i>	<i>Martiriul lui Isaia</i>	<i>T. Mos.</i>	<i>Testamentul lui Moise</i>
		<i>V. prof.</i>	<i>Viețile profetilor</i>

Părinții apostolici

<i>1 Clem.</i>	<i>Sfântul Clement Romanul, Întâia</i> <i>epistolă către corinteni</i>	<i>Ign. Smirn.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către smirneni</i>
<i>2 Clem.</i>	<i>Sfântul Clement Romanul, A doua</i> <i>epistolă către corinteni</i>	<i>Ign. Fld.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către filadelfieni</i>
<i>Barn.</i>	<i>Epistola zisă a lui Barnaba</i>	<i>Ign. Rom.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către romani</i>
<i>Did.</i>	<i>Didahia (Învățătura celor doispre-</i> <i>zece Apostoli)</i>	<i>Ign. Pol.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către Sfântul Policarp al Smirnei</i>
<i>Diogn.</i>	<i>Epistola către Diognet</i>	<i>Ign. Tral.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către tralieni</i>
<i>Herma: por.</i>	<i>Păstorul lui Herma : Poruncile</i>	<i>Mart. Pol.</i>	<i>Martiriul Sfântului Policarp,</i> <i>episcopul Smirnei</i>
<i>Herma: pilde</i>	<i>Păstorul lui Herma : Pildele</i>	<i>Pol. Fil.</i>	<i>Policarp, Epistola către filipeni</i>
<i>Herma: ved.</i>	<i>Păstorul lui Herma : Vedeniile</i>		
<i>Ign. Ef.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către efeseni</i>		
<i>Ign. Magn.</i>	<i>Sfântul Ignatie Teoforul, Epistola</i> <i>către magnezieni</i>		

Literatura creștină timpurie din primele secole

<i>Afrahat (Afraates)</i>		<i>Ps.</i>	<i>In Psalmos</i>
<i>Dem.</i>	<i>Demonstrații</i>	<i>Virg.</i>	<i>De virginibus</i>
<i>Ambrozie</i>		<i>Apocalipse</i>	
<i>Abr.</i>	<i>De Abrahamo</i>	<i>Apoc. Pav.</i>	<i>Apocalipsa lui Pavel</i>
<i>Apocr. Iac.</i>	<i>Apocriful lui Iacov</i>	<i>Apoc. Pt.</i>	<i>Apocalipsa lui Petru</i>
<i>Exp. ev. Luc.</i>	<i>Expositio evangelii secundum</i> <i>Lucam</i>	<i>Aristide</i>	
		<i>Apol.</i>	<i>Apologia</i>

Transliterația pentru ebraică și greacă

EBRAICĂ

Consoane

א = '
 ב = b
 ג = g
 ד = d
 ה = h
 ו = w
 ז = z
 ח = h
 ט = t
 י = y
 כ = k
 ל = l
 מ = m
 נ = n
 ס = s
 ע = c
 פ = p
 צ = s
 ק = q
 ר = r
 ש = s
 שׁ = š
 ת = t

Vocale lungi

אָ = â
 אֵ = ê
 אִ = î
 אֹ = ô
 אַ = ā
 אֶ = ē
 אֻ = õ

Vocale scurte

א = a
 אֵ = e
 אִ = i
 אֹ = o
 אֻ = u

Vocale foarte scurte

אַ = ă
 אֶ = ě
 אִ = e
 אֻ = õ

GREACĂ

A = A

α = a

Β = B

β = b

Γ = G

γ = g

Δ = D

δ = d

Ε = E

ε = e

Ζ = Z

ζ = z

Η = E

η = e

Θ = Th

θ = th

Ι = I

ι = i

Κ = K

κ = k

Λ = L

λ = l

Μ = M

μ = m

Ν = N

ν = n

Ξ = X

ξ = x

Ο = O

ο = o

Π = P

π = p

Ρ = R

ρ = r

Σ = S

σ / ς = s

Τ = T

τ = t

Υ = Y

υ = y

Φ = Ph

φ = ph

Χ = Ch

χ = ch

Ψ = Ps

ψ = ps

Ω = Ō

ω = õ

Ρ = Rh

ρ = rh

ϝ = h

γξ = nx

γγ = ng

αυ = au

ευ = eu

ου = ou

υι = ui

Colaboratori

- Allison, Dale C. Jr., prof. dr. de exegeza Noului Testament și de creștinism primar la Catedra Errett M. Grable a Pittsburgh Theological Seminary, Pittsburgh, Pennsylvania, SUA: **Escatologie, I.**
- Arnold, Clinton E., prof. dr. de limba și literatura Noului Testament la Talbot School of Theology, La Mirada, California, SUA: **Efesenii, Epistola către ~.**
- Aune, David E., prof. dr. de Noul Testament și de origini creștine la University of Notre Dame, Notre Dame, Indiana, SUA: **Apocalipticism.**
- Barclay, John M. G., prof. dr. de Noul Testament și de origini creștine la University of Glasgow, Glasgow, Scoția: **Isus și Pavel.**
- Barnett, Paul W., episcop dr. pensionat al North Sydney, Biserica anglicană, Dioceza din Sydney, Sydney, New South Wales, Australia: **Adversari, I; Apostol; Mântuire, III.**
- Bartchy, S. Scott, director al Centrului UCLA pentru studiul religiei, prof. adjunct dr. de origini creștine și de istoria religiilor la Departamentul de istorie al University of California, Los Angeles, California, SUA: **Masă de comuniune.**
- Bauckham, Richard J., prof. dr. de studiul Noului Testament la St. Mary's, University of St. Andrews, St. Andrews, Marea Britanie: **Petru, A doua epistolă a lui ~.**
- Bauer, David R., prof. dr. de studii biblice la Asbury Theological Seminary, Wilmore, Kentucky, SUA: **Fiul lui David; Fiul lui Dumnezeu, I.**
- Beale, Gregory K., prof. dr. de Noul Testament, la Catedra Kenneth T. Wessner de studii biblice a Wheaton College Graduate School, Wheaton, Illinois, SUA: **Escatologie, III.**
- Beasley-Murray, George R., regretat profesor de Noul Testament la The Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, Kentucky, SUA: **Apocalipsa lui Ioan; Botez, II.**
- Blackburn, Barry L., prof. dr. la Atlanta Christian College, East Point, Georgia, SUA: **Miracole, relatări ale miracolelor, I.**
- Blomberg, Craig L., distins prof. dr. de Noul Testament la Denver Seminary, Denver, Colorado, SUA: **Evangelhii, veridicitatea istorică a ~lor.**
- Bock, Darrell L., prof. dr. de studiul Noului Testament, șef de lucrări, la Dallas Theological Seminary, Dallas, Texas, SUA: **Luca, Evangelhia după ~.**
- Brauch, Manfred T., prof. dr. de teologie biblică la Catedra James A. Maxwell a Eastern Baptist Theological Seminary, Wynnewood, Pennsylvania, SUA: **Dreptate, II.**
- Bruce, F. F., DD, regretat profesor de critică și exegeza biblică la University of Manchester, Manchester, Marea Britanie: **Pavel în Faptele apostolilor și în epistole.**
- Burge, Gary M., prof. dr. de Noul Testament la Wheaton College, Wheaton, Illinois, SUA: **Ioan, Epistolele lui ~.**
- Calvert-Koyzis, Nancy, asist. univ. dr. în religie și în teologie la Redeemer University College, Ancaster, Ontario, Canada: **Avraam.**
- Campbell, William S., lect. univ. dr. de studii religioase și teologice la Westhill College, University of Birmingham, Birmingham, Marea Britanie: **Legământ, Noul Legământ; Israel, II.**
- Caragounis, Chrys C., prof. dr. de exegeza Noului Testament la Lund University, Lund, Sweden: **Împărăția lui Dumnezeu, I.**
- Chilton, Bruce D., prof. dr. de religie la Catedra Bernard Iddings Bell a Bard College, Annandale, New York, SUA: **Judaism și NT; Tradiții și scrieri rabinice.**
- Corley, Bruce, prof. dr. de Noul Testament la Southwestern Baptist Theological Seminary, Fort Worth, Texas, SUA: **Procesul lui Isus.**
- Dauids, Peter H., cercetător dr., The Vineyard Church, Stafford, Texas, SUA: **Bogăție și sărăcie, I; Miracole, relatări ale miracolelor, II.**
- DeSilva, David A., prof. dr. de Noul Testament și de limba greacă la Ashland Theological Seminary, Ashland, Ohio, SUA: **Apocrife și pseudoepigrafe.**
- Dillon, John M., PhD, șeful Catedrei de limba greacă a Trinity College, Dublin, Irlanda: **Filosofie.**
- Dockery, David, prof. dr. de studii creștine și rector al Union University, Jackson, Tennessee, SUA: **Botez, I.**
- Drane, John W., dr., director al Centrului pentru studiul societăți creștine și contemporane, University of Stirling, Stirling, Marea Britanie: **Fiul lui Dumnezeu, III.**
- Dunn, James D. G., prof. dr. de teologie pastorală la University of Durham, Durham, Marea Britanie: **Romani, Epistola către ~.**
- Edwards, Ruth B., conf. dr. în Noul Testament, Departamentul de studii de teologie pastorală și religioase, University of Aberdeen, Aberdeen, Marea Britanie: **Roma.**
- Elliott, Mark A., conf. dr. la University of Western Ontario și Conrad Grebel College, University of Waterloo; Pastor al Frank Street Baptist Church, Warton, Ontario, Canada: **Israel, I.**
- Ellis, E. Earl, prof. dr. de teologie, șef de lucrări, la Southwestern Baptist Theological Seminary, Fort Worth, Texas, SUA: **Epistole pastorale.**

- Erickson, Richard J., prof. asociat dr. de Noul Testament la Fuller Theological Seminary Northwest, Seattle, Washington, SUA: **Carne**.
- Evans, Craig A., distins prof. dr. de Noul Testament, la Catedra Payzant a Acadia Divinity College, Wolfville, Nova Scotia, Canada: **Apocalipticism**.
- Farris, Stephen C., prof. dr. de predicare și de închinare la Knox College, Toronto School of Theology, Toronto, Ontario, Canada: **Închinare, I**.
- Ferguson, Everett, distins prof. dr. la Abilene Christian University, Abilene, Texas, SUA: **Religii greco-romane**.
- France, Richard T., regretat, rector dr., Wycliffe Hall, Oxford, Marea Britanie: **Robul lui Iahve**.
- Fung, Ronald Y. K., pensionat, cercetător și lector dr. rezident la China Graduate School of Theology, Hong Kong: **Trupul lui Cristos**.
- Geddert, Timothy J., prof. asociat dr. de Noul Testament la Mennonite Brethren Biblical Seminary, Fresno, California, SUA: **Apocalipticism**.
- Giles, Kevin N., preot dr. la St. Michaels Church, North Carlton, Australia: **Biserica, III**.
- Green, Joel B., decanul Academiei de Afaceri și a Școlii de Teologie, prof. dr. de Interpretarea Noului Testament la Asbury Theological Seminary, Wilmore, Kentucky, SUA: **Faptele apostolilor; Moartea lui Cristos, I; Moartea lui Cristos, II**.
- Guelich, Robert A., regretat prof. dr. de Noul Testament, Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Marcu, Evanghelia după ~**.
- Guthrie, Donald, regretat lector. dr. de studiul Noului Testament și director adjunct al London Bible College, Northwood, Anglia: **Dumnezeu, II**.
- Hafemann, Scott J., prof. dr. de greaca Noului Testament, la Catedra Gerald F. Hawthorne, Wheaton College, Wheaton, Illinois, SUA: **Corinteni, Epistolele către ~**.
- Hansen, G. Walter, director al Global Research Institute, prof. asociat dr. de Noul Testament la Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Galateni, Epistola către ~**.
- Hawthorne, Gerald F., distins prof. dr. de limba greacă și de exegeza Noului Testament la Wheaton College, Wheaton, Illinois, SUA: **Duhul Sfânt, III; Filipeni, Epistola către ~**.
- Herzog, William R. II, decanul facultății și prof. dr. de interpretarea Noului Testament la Colgate Rochester Divinity School / Bexley Hall / Crozer Theological Seminary, Rochester, New York, SUA: **Curățarea Templului**.
- Hurst, Lincoln D., prof. asociat dr. de studii religioase, University of California, Davis, California, SUA: **Etică, I**.
- Hurtado, Larry W., prof. dr. de limba, literatura și teologia Noului Testament la University of Edinburgh, Edinburgh, Marea Britanie: **Cristologie, II; Domn, II; Dumnezeu, I; Evanghelie (specie literară); Fiul lui Dumnezeu, II**.
- Keener, Craig S., prof. dr. de Noul Testament la Eastern Baptist Theological Seminary, Wynnewood, Pennsylvania, SUA: **Femei, II**.
- Kim, Seyoon, prof. dr. de Noul Testament la Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Împărăția lui Dumnezeu, III**.
- Kreitzer, Larry J., asistent dr. de Noul Testament la Regent's Park College, University of Oxford, Oxford, Marea Britanie: **Adam și Cristos; Escatologie, II; Împărăția lui Dumnezeu, II; Înviere, II**.
- Kroeger, Catherine C., prof. adjunct asociat dr. de studii clasice și slujire la Gordon-Conwell Theological Seminary, South Hamilton, Massachusetts, SUA: **Femei, III**.
- Kruse, Colin G., dr., coordonator de cercetare postuniversitară la Bible College of Victoria, Lilydale, Victoria, Australia: **Apostol**.
- Lane, William L., regretat prof. dr. de studii biblice, la Catedra Paul T. Walls a Seattle Pacific University, Seattle, Washington, SUA: **Evrei, Epistola către ~**.
- Levison, John R., prof. dr. de Noul Testament la Seattle Pacific University, Seattle, Washington, SUA: **Creația, Noua Creație**.
- Marshall, I. Howard, distins prof. dr. de exegeza Noului Testament și Profesor onorific de cercetare la University of Aberdeen, Aberdeen, Marea Britanie: **Biserică, I; Cina Domnului, I; Fiul Omului; Mântuire**.
- Martin, Ralph P., distins cercetător dr. la Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Dumnezeu, II; Închinare, II; Închinare, III**.
- McGrath, Alistair E., rector al Wycliffe Hall, prof. dr. de teologie istorică la Oxford University, Oxford, Marea Britanie: **Justificare**.
- McKnight, Scot, prof. dr. de studii religioase la Catedra Karl A. Olsson a North Park University, Chicago, Illinois, SUA: **Dreptate, I; Matei, Evanghelia după ~**.
- Michaels, J. Ramsey, distins prof. dr. la Southwest Missouri State University, Springfield, Missouri, SUA: **Petru, Întâia epistolă a lui ~**.
- Moo, Douglas J., prof. dr. de Noul Testament la Catedra Blanchard a Wheaton College Graduate School, Wheaton, Illinois, SUA: **Leg, I**.
- Morris, Leon, pensionat, dr., Melbourne, Victoria, Australia: **Mântuire, II; Păcat, I**.
- Mott, Stephen C., pastor dr. al Cochesett United Methodist Church, West Bridgewater, Massachusetts, SUA: **Etică, II**.
- Newman, Carey C., director dr. al Baylor University Press, Waco, Texas, SUA: **Dreptate, III; Dumnezeu, III; Legământ, Noul Legământ**.
- O'Brien, Peter T., cercetător senior dr., Moore Theological College, Newtown, New South Wales, Australia: **Biserica, II; Coloseni, Epistola către ~; Epistole, forme epistolare, I**.
- Onessi, Karen L., pastor (candidatus) dr. al Rancocas și Masonville United Methodist Churches, New Jersey, SUA: **Dreptate, II**.
- Osborne, Grant R., prof. dr. de Noul Testament la Trinity Evangelical Divinity School, Deerfield, Illinois, SUA: **Înviere, I**.

- Paige, Terence P., prof. asociat dr. de Noul Testament la Houghton College, Houghton, New York, SUA: **Duhul Sfânt, II.**
- Patzia, Arthur G., prof. dr. de Noul Testament la Fuller Theological Seminary, Northern California, Menlo Park, California, SUA: **Filimon, Epistola către ~.**
- Porter, Stanley E., președinte și prof. dr. de Noul Testament la McMaster Divinity School, Hamilton, Ontario, Canada: **Păcat, II.**
- Powers, Janet Everts, prof. asociat dr. de religie la Hope College, Holland, Michigan, SUA: **Convertirea și chemarea lui Pavel.**
- Reasoner, Mark, prof. asociat dr. de studii biblice la Bethel College, St. Paul, Minnesota, SUA: **Roma.**
- Schmidt, Thomas E., dr., Santa Barbara, California, SUA: **Bogație și sărăcie, II; Bogație și sărăcie III.**
- Scholer, David M., prof. dr. de Noul Testament și decan asociat la Centrul de studii teologice avansate al Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Femei, I.**
- Schreiner, Thomas R., prof. dr. de Noul Testament la The Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, Kentucky, SUA: **Lege, III.**
- Scott, James M., prof. dr. de studii religioase la Trinity Western University, Langley, British Columbia, Canada: **Adopție, calitate de fiu.**
- Seifrid, Mark A., prof. asociat dr. de Noul Testament la Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, Kentucky, SUA: **În Cristos; Judecată, III; Moartea lui Cristos, III.**
- Simpson, John W. Jr., editor dr. la William B. Eerdmans, Grand Rapids, Michigan, SUA: **Tesaloniceni, epistolele către ~.**
- Snodgrass, Klyne R., prof. dr. de studiul Noului Testament la Catedra Paul W. Brandel a North Park Theological Seminary, Chicago, Illinois, SUA: **Parabole.**
- Stamps, Dennis L., director dr. al Cursului de pregătire pastorală West Midlands, The Queens Foundation for Ecumenical Theological Education, Birmingham, Marea Britanie: **Retorică.**
- Stegner, W. Richard, regretat prof. dr. de Noul Testament la Garrett-Evangelical Theological Seminary, Evanston, Illinois, SUA: **Pavel Evreul.**
- Stein, Robert H., prof. dr. de Noul Testament la Catedra Mildred și Ernest Hogan a Southern Baptist Theological Seminary, Louisville, Kentucky, SUA: **Cina cea de Taină; Problema sinoptică.**
- Sumney, Jerry L., prof. dr. de Studii biblice la Lexington Theological Seminary, Lexington, Kentucky, SUA: **Adversari, II.**
- Thielman, Frank S., prof. prezbiterian dr. de Teologie la Beeson Divinity School, Birmingham, Alabama, SUA: **Lege, II.**
- Thompson, Marianne Meye, prof. dr. de interpretarea Noului Testament la Fuller Theological Seminary, Pasadena, California, SUA: **Ioan, Evanghelia după ~.**
- Travis, Stephen H., prorector dr. al St. John's College, Nottingham, Marea Britanie: **Înviere, III; Judecată, I; Judecată, II.**
- Turner, Max M. B., prof. dr. de studiul Noului Testament la London Bible College, Northwood, Marea Britanie: **Duh Sfânt, I.**
- Verhey, Allen D., prof. dr. de religie la Catedra Evert J. și Hattie E. Blekkink a Hope College, Holland, Michigan, SUA: **Etică, III.**
- Wainwright, Geoffrey, prof. dr. de teologie creștină la Catedra Cushman a Duke University, Durham, North Carolina, SUA: **Botez, III; Cina Domnului, II.**
- Wall, Robert W., prof. dr. de Scripturi creștine, Seattle Pacific University, Seattle, Washington, SUA: **Iacov, Epistola lui ~.**
- Watson, Duane F., prof. dr. de Noul Testament la Malone College, Canton, Ohio, SUA: **Epistole, forme epistolare, II.**
- Webb, Robert L., prof. adjunct asociat dr. de Noul Testament la McMaster Divinity College, Hamilton, Ontario, Canada: **Iuda, Epistola lui ~.**
- Wilkins, Michael J., prof. dr. de limba și literatura Noului Testament și decanul facultății, Talbot School of Theology, La Mirada, California, SUA: **Discipoli; Păcătoși.**
- Wise, Michael O., prof. dr. de Biblie și de istorie și cercetător rezident la Northwestern College, Saint Paul, Minnesota, SUA: **Manuscrisele de la Marea Moartă.**
- Witherington, Ben III, prof. dr. de Noul Testament la Asbury Theological Seminary, Wilmore, Kentucky, SUA: **Cristos, I; Cristos, II; Cristos, III; Cristologie, I; Ioan Botezătorul; Domn, I; Domn, III; Nașterea lui Isus.**
- Yamauchi, Edwin M., prof. dr. de istorie la Miami University, Oxford, Ohio, SUA: **Gnosticism; Sinagogă.**

A

ABBA. *Vezi* ADOPTIE, CALITATE DE FIU.

ACOPERĂMINTE PENTRU CAP. *Vezi* FEMEI, II.

ADAM ȘI CRISTOS: PAVEL

Deși în epistolele pauline referințele la figura lui Adam nu sunt deloc extinse totuși acolo unde apar ele sunt extrem de semnificative, servind la exprimarea unor adevăruri teologice extraordinare cu privire la căsătorie, la păcat, la moarte, la natura umană și speranța escatologică. Cel mai important însă este faptul că Adam constituie echivalentul teologic în învățătura cristologică a lui Pavel, iar Adam și Cristos reprezintă cei doi termeni ai unei analogii formulate explicit atât în Romani 5 cât și în 1 Corinteni 15.

Această analogie îi prezintă pe Adam și pe *Cristos drept capi ai două ordini existențiale, contrastante; analogia poate fi considerată drept una dintre cele mai revelatoare modalități de exprimare a gândirii apostolului: Adam întruchiează umanitatea căzută, iar Cristos reprezintă umanitatea răscumpărată. Astfel, în aceste două capitole remarcăm intersectarea câtorva probleme teologice esențiale, și anume antropologia, *cristologia, soteriologia și eclesiologia. Există un număr atât de mare de teme centrale pauline care se alătură în conexiunea lor cu analogia Adam-Cristos, încât s-ar putea spune că acest subiect se află în centrul gândirii lui Pavel. Cu siguranță semnificația ei centrală a făcut ca, analogia Adam-Cristos să rămână de-a lungul anilor un important obiectiv în interpretarea NT.

1. Adam: sensul generic al termenului
2. Adam: figură istorică
3. Adam: figură tipologică
4. Adam și chipul lui Dumnezeu
5. Adam și Trupul lui Cristos

1. Adam: sensul generic al termenului

Numele *Adam* apare doar de șapte ori în corpul scrierilor pauline (Rom. 5:14 [de două ori]; 1 Cor. 15:22, 45 [de două ori]; 1 Tim. 2:13, 14), deși unii cercetători ar vedea și alte câteva discuții mai generale despre „om” (*antrōpos*) ca având un substrat adamic în gândirea lui Pavel. Aceasta se datorește faptului că numele ebraic ’adam se referă nu doar la persoana lui „Adam”, ci și la ființa umană în general. Este într-adevăr potrivit să vedem folosirea numelui Adam, de către Pavel, în strânsă legătură cu o serie de alte imagini și expresii de natură antropologică pe care acesta le folosește pentru a împărtăși experiența creștină, noua viață descoperită în Isus Cristos. Exemple în acest sens ar fi: omul cel vechi / omul cel nou (Rom. 6:6; Col. 3:9–10; Ef. 2:15; 4:22–24); omul din afară / omul dinăuntru (2 Cor. 4:16; Rom. 7:22; Ef. 3:15); omul firesc / omul duhovnicesc (1 Cor. 2:14–16). În relație cu acest sens antropologic mai larg al numelui Adam sunt și acele pasaje în care Pavel folosește pronumele „eu” ca, astfel, să sugereze că se referă la ființa umană, originară în Adam, sau ființa în afara experienței celei noi, descoperite de credincioși în Cristos. Găsim un bun exemplu în acest sens în Romani 7:7–25, unde apostolul pare să folosească acest „eu” într-un sens colectiv care demonstrează o oarecare suprapunere cu sensul generic al motivului adamic, mai pe larg explicat.

Este cert că istorisirea din Geneza 2–3 stă la baza folosirii numelui „Adam” în epistolele pauline și reprezintă, de fapt, substratul acesteia. Aceeași fascinație pentru figura lui Adam se poate vedea și în numeroase documente evreiești și creștine din secolul I, printre care se numără, după cum notează J. R. Levison, *4 Ezdra*, *2 Baruh* și *Apocalipsa lui Moise*. Speculația în legătură cu Adam își găsește

atestarea în manuscrisele de la Qumran, precum și în scrierile contemporanului lui Pavel, Filon din Alexandria. În lumina faptului că Adam apare cu regularitate în scrierile gnostice, ca de pildă în textele Nag Hammadi, unii cercetători au încercat să identifice o legătură între motivul adamic și ideile gnostice privind „omul cel nou”. Dar în general această supoziție nu a fost acceptată, probabil fiindcă mărturiile dovedeau cursul invers al influenței (e mult mai probabil că tema biblică a fost ulterior preluată de scriitorii gnostici; *vezi* Gnosticism).

Toate aceste documente relevante din trecut ne ajută să înțelegem interesul pe care această tradiție a lui Adam, prima ființă umană creată, l-a trezit în rândul scriitorilor Antichității și modul în care au ajuns ei să se sprijine pe această tradiție și s-o exprime în scrierile lor. Recunoscând acest fapt, discuția lui Pavel pe această temă este în întregime consistentă cu alte scrieri din vremea respectivă, deși tratamentul lui Pavel se distinge prin finalitatea specific cristologică care îi este atribuită. Pavel pare să fie primul care îl descrie pe Isus Cristos ca fiind „Cel de-al doilea (sau ultimul) Adam” (1 Cor. 15:45, 47), o descriere care trimite în mod clar la caracterul escatologic al gândirii apostolului.

2. Adam: figură istorică

Este evident că figura lui Adam era percepută, în general, în primul secol ca reprezentând prima persoană istorică; aceasta explică de ce Iuda 14 (citând 1 Enoh 1:9) îl descrie pe Enoh ca reprezentând „a șaptea generație de la Adam” (traducerea NRSV). Luca face o evaluare similară, incluzându-l pe Adam în genealogia lui Isus (Lc. 3:38). Istoricitatea lui Adam ca primă persoană creată pare să fi fost considerată ca atare de Pavel, deși istoricitatea în acest sens nu reprezintă un punct focal principal în niciunul din cele două texte esențiale ale lui Pavel care discută motivul Adam / Cristos.

2.1. Adam (și Eva), exemplu / exemple etic(e). Istoricitatea lui Adam (și a Evei) pare, cu toate acestea, să reprezinte fundamentul învățăturii din epistolele lui Pavel în ceea ce privește relația bărbat-femeie, precum și, prin extensie, relația care există între Cristos și Biserică. În mod similar, figura lui Adam și cea a Evei sunt sporadic folosite în epistolele pauline pentru a discuta despre autoritate în cadrul ordinii divine a Creației. În ambele cazuri rolul (rolurile) lui Adam (și al Evei), ca exemplu (exemple) etic(e) este (sunt) preminent(e), deși istoricitatea

primului bărbat (și a primei femei) pare a fi asumată ca parte a discuției din perspectivă etică. Întrebuintarea lui Adam (și a Evei) ca model(e) etic(e) anticipează folosirea mai mult tipologică a lui Adam în cadrul analogiei Adam / Cristos din Romani 5 și din 1 Corinteni 15.

2.1.1. Adam (și Eva): rolurile în cadrul căsniciei și în cadrul relației sexuale. Pavel face aluzie la povestea lui Adam și a Evei în 1 Corinteni 6:16, citând din Geneza 2:24. Deși în acest caz nu sunt date numele celor care au format primul cuplu, este evident că ei funcționează ca modele etice fundamentale pentru felul în care relațiile sexuale adecvate ar trebui să funcționeze în viața creștină. Pavel accentuează aici importanța și sancțitatea unirii fizice dintre bărbat și femeie, pentru a-i îndemna prin aceasta pe credincioșii din Corint la un mod de viață mai adecvat și a-i face conștienți de faptul că aparțin Trupului lui Isus Cristos (*vezi* Trupul lui Cristos). Povestea lui Adam și a Evei stă, de asemenea, la baza îndemnului dat cu privire la unirea din cadrul relației de căsătorie, din Efeseni 5:22–33. În acest caz, Efeseni se construiește încă o dată pe imaginea vechi-testamentară a primului cuplu și pe înțelegerea unirii celor doi cu „taina” dintre Cristos și Biserică (văzută în special în Efes. 5:32).

2.1.2. Adam (și Eva): păcatul și ordinea Creației. Textul 1 Timotei 2:13–14 se bazează, de asemenea, în mod evident, pe istorisirea lui Adam și a Evei din Geneza 2–3. Într-un pasaj dedicat învățăturilor morale (1 Tim. 2:9–15), discuția se întoarce la povestea lui Adam și a Evei din Geneza cu scopul de a găsi aici suportul biblic pentru înțelegerea modelului autorității (generat de ordinea Creației) care există între bărbați și femei. Accentul se pune pe faptul că, în grădina Eden, Adam a fost creat întâi (1 Tim. 2:13), iar Eva a fost amăgită întâi (1 Tim. 2:14). Astfel, Adam și Eva servesc drept exemple normative atât pentru felul în care ar trebui să se relaționeze bărbații și femeile între ei cât și pentru ceea ce se poate realiza atunci când urmașii aderă la acest model corect în ce privește autoritatea. Pe scurt, ideea este că 1 Timotei îi prezintă pe Adam și pe Eva într-un fel aparte, ca agenți de modelare a conduitei în contextul vieții Bisericii și, în special în practicile sale legate de închinare. Ei sunt considerați exemple etice din trecut, ambele demne de urmat (cazul supunerii propriu-zise a Evei față de Adam, bazate pe dependența ei față de el în ce privește Creația) și exemple de conduită negativă de care să ne

ferim (cazul amăgirii Evei și urmările acesteia). Din nou, istoricitatea relatării din Geneza pare să nu fie pusă la îndoială în cadrul acestei explicații de ordin etic a evenimentelor.

3. Adam: figură tipologică

Apropiindu-ne de analiza pasajelor relevante din Romani 5 și din 1 Corinteni 15, descoperim aici că Pavel folosește numele „Adam” într-un sens mult mai complex și mai larg. Aici accentul se mută de pe Adam, ca figură pur și simplu istorică, pe Adam ca pe personaj tipologic sau simbolic pus față în față cu Isus Cristos (în Rom. 5:14 termenul real folosit cu privire la Adam este *typos*, „tip”). Comentând semnificația lui Adam în gândirea lui Pavel, C. K. Barrett observă că „Pavel vede istoria acumulându-se în punctele nodale și cristalizându-se în jurul anumitor figuri marcante – oameni notabili ca persoane individuale, dar mult mai notabili ca figuri reprezentative” (Barrett, 5). Se observă astfel că, atât în Romani 5 cât și în 1 Corinteni 15, Pavel îi pune alături pe Adam și pe Cristos și folosește câteva trăsături esențiale din VT, cu scopul de a comunica o serie de adevăruri cristologice cu privire la Isus Cristos, Cel care cuprinde umanitatea în Sine însuși. Am putea chiar rezuma înțelegerea lui Pavel cu privire la răscumpărarea creștină spunând că este tranziția de la a fi „în Adam” la a fi „în Cristos”, mișcarea mântuitoare dintr-o sferă a vieții, dintr-un domeniu existențial în celălalt. Ținând seama de faptul că teologia lui Pavel are o miză de natură escatologică (vezi Escatologie), cu accentul pus pe Creația cea nouă care a înlocuit-o pe cea veche (vezi Creație, Noua Creație), este potrivit să vedem motivul Adam / Cristos ca exprimând învățătura sa cu privire la ceea ce R. Scroggs descria ca fiind umanitate escatologică.

3.1. Adam și umanitatea escatologică. Capitolul 15 din 1 Corinteni reprezintă o discuție completă pe tema *învierii morților, scopul său principal fiind nu atât să afirme realitatea învierii lui Isus (acest aspect fiind deja asumat) cât să explice semnificația pe care o are aceasta în viața celor credincioși. Așadar capitolul discută realitatea învierii lui Cristos și implicațiile acesteia în viețile credincioșilor. În cadrul acestei discuții analogia Adam / Cristos este folosită în mod explicit de două ori, și anume în 1 Corinteni 15:20–22 și în 1 Corinteni 15:44–49. Învierea lui Cristos reprezintă un eveniment care inaugurează și constituie existența lui Cristos ca Cel dintâi rod, „pârğa celor adormiți” (1 Cor.

15:20, 23); așadar în legătură cu această idee este menționată inițial analogia Adam / Cristos. M. Thrall sugera că dezbaterea de natură cristologică desfășurată în Corint decurge din introducerea anterioară a motivului adamitic în discuția lui Pavel și din neînțelegerile legate de acest motiv care au apărut în această biserică. O astfel de părere e departe de a fi sigură și presupune, de asemenea, o ezitare în gândirea apostolului, gândire care este însă mult mai circumspectă decât ar sugera-o această opinie.

3.1.1. Cristos ca ultimul Adam: primele roade. Prima întrebuintare a analogiei Adam / Cristos este introdusă printr-o afirmație (1 Cor. 15:20) care se construiește pe baza declarației învierii lui Cristos din 1 Corinteni 15:3–5. În cea de-a doua parte a versetului 20 din 1 Corinteni 15 semnificația învierii lui Cristos se lărgeste – Cristos fiind, de asemenea, descris drept „pârğa celor adormiți”. În acest fel se introduce aici un nou aspect în discuția privind învierea lui Cristos, și anume unitatea dintre Domnul cel înviat și aceia care cred în El. Trupurile înviate ale celor răscumpărați (e important de notat că accentul în această discuție se pune pe aspectul „somatic”) sunt menite să existe în relație cu trupul înviat al lui Cristos, urmându-i acestuia, tot așa cum recolta se află în relație cu primele roade care o preced.

Astfel, Pavel folosește analogia dintre Adam și Cristos pentru a evidenția și explica în detaliu relația dintre Cristos și cei ce cred în El. Această tipologie devine un argument în favoarea certitudinii învierii celor credincioși și ne pune înaintea, după cum remarcă J. Lambrecht, o relație „atât temporală cât și cauzală” între Domnul și cei ce cred în El. În 1 Corinteni 15:21–22 Pavel expune un dublu paralelism care arată această relație:

- 21a Căci, dacă moartea a venit prin om,
- 21b tot prin om a venit și învierea morților.
- 22a Și după cum toți mor în Adam,
- 22b tot așa, toți vor învia în Cristos.

Cele două versete trebuie luate împreună, cel de-al doilea ajutând la clarificarea sensului celui dintâi. Perspectiva esențialmente escatologică a analogiei se vedește prin folosirea, în 1 Corinteni 22b, a viitorului pasiv al verbului.

Există anumite controverse stârnite în legătură cu aspectul mântuirii universale, care se subînțelege în 1 Corinteni 15:22. Câtă greutate ar trebui să le atribuim celor două întrebuintări ale cuvântului „toți” din 1 Corinteni 15:22? Propovăduiește oare Pavel mântuirea finală a

întregii omeniri, în Cristos, în același fel în care afirmă moartea universală în Adam? Cei mai mulți comentatori sunt de acord asupra faptului că o astfel de idee este incompatibilă cu restul învățăturii lui Pavel; pe parcursul întregii epistole el vorbește despre cei care vor pieri (1 Cor. 1:18; 3:17; 5:13; 6:9; 9:27). Se pare că, în lumina acestor versete, rămâne să restrângem folosirea ambelor (sau cel puțin a celei de a doua) propoziții, în care apare acest „toți” din cadrul versetului 22 din 1 Corinteni 15 și să le facem să funcționeze drept elemente care determină sintagmele „în Adam” și „în Cristos”. Astfel, putem interpreta semnificația versetului după cum urmează: „Toți cei ce sunt în Adam mor, iar toți cei ce sunt în Cristos vor fi înviați.”

3.1.2. *Cristos ca ultimul Adam: Duhul dătător de viață.* 1 Corinteni 15:45–49 reprezintă un citat din comentariul midrașic asupra Genezei 2:7. Pasajul se bazează pe afirmația lui Pavel din 1 Corinteni 15:44b: „Dacă este un trup firesc, este și un trup duhovnicesc.” Această declarație din 1 Corinteni 15:44 rezumă practic paragraful precedent care începe cu 1 Corinteni 15:35 și care conține în sine o discuție cu privire la natura trupului înviat. Pavel vorbește aici despre *sōma psychikon* („trup fizic”) și despre *sōma pneumatikon* („trup spiritual”), răspunzându-le în mod eficient corintienilor care i se opuneau, apelând, din toate punctele de vedere, la contraargumente bine construite (Dunn 1973). Identificarea exactă a acestor adversari a continuat să rămână de-a lungul anilor obiectul unei dezbateri academice considerabile. Totuși, B. Pearson a identificat folosirea de către aceștia a terminologiei *pneumatikos-psychikos* ca reprezentând unul dintre punctele divergente la Pavel. Astfel, în încercarea de a explica relația existentă între aceste două *sōmata* („trupuri”, *pneumatikos*, pe de o parte și *psychikos*, pe de altă parte) Pavel, în acest pasaj din 1 Corinteni 15:45–49, apelează încă o dată la analogia dintre Adam și Cristos.

El citează Geneza 2:7 din LXX, adăugând textului din VT cuvintele „întâiul” și „Adam” cu scopul de a evidenția contrastul de ordin tipologic cu Cristos, contrast care urmează în 1 Corinteni 15:45b: „al doilea Adam a fost făcut un duh dătător de viață.” Evidențind contrastul în această manieră, Pavel ridică problema referitoare la „trupuri” ca existențe fizice și spirituale; aceasta se observă ușor din folosirea articolelor definite neutre în versetul 46 (antecedentul

fiind „trup”) în locul celor masculine (care s-ar referi la „om”). Ideea e că Adam, având un „trup firesc”, a devenit de asemenea un „suflet viu”; Cristos, dobândind un „trup spiritual”, S-a făcut, de asemenea, „un duh dătător de viață”. Pavel nu se lansează doar într-o discuție de natură antropologică în care susține ideea conform căreia Cristos reprezintă Cel de-al doilea Adam; semnificația pasajului merge mult mai departe. El face, de asemenea, o afirmație cristologică cu privire la Domnul cel înviat care S-a arătat ca Duh dătător de viață în Biserică. Pasajul din Geneza împărtășește acest scop, deși, după cum notează N. T. Wright, legătura dintre acest aspect cristologic și discuția principală despre „trupul spiritual” nu este imediat evidentă.

De aceea într-un fel folosirea de către Pavel a acestei analogii dintre Adam și Cristos nu este total potrivită. Numindu-L pe Cristos „duh dătător de viață”, Pavel face, cu privire la lucrarea lui Cristos în cadrul Bisericii, o afirmație care nu își găsește corespondentul de partea adamică a analogiei. Factorul care l-a motivat pe Pavel să se folosească de această analogie l-a reprezentat dorința sa de a demonstra că există o relație între Adam și restul umanității. Dar minunea a ceea ce Dumnezeu făcuse pentru aceasta din urmă, prin Cristos, era așa de mare încât analogia Adam / Cristos s-a dovedit a fi nesatisfăcătoare. A fost întrebuintată de apostol în măsura în care s-a dovedit folositoare în demonstrarea solidarității dintre cei doi Adam și dintre propriii săi urmași, dar atunci când nu a mai putut face față și nu a mai putut comunica mesajul puterii transformatoare a lui Cristos acționând în viața credinciosului, a fost lăsată la o parte.

Este semnificativ faptul că ambele referințe la analogia dintre Adam și Cristos, construite în 1 Corinteni 15 (1 Cor. 15:21 și 1 Cor. 15:45), sunt urmate de pasaje care vorbesc despre Isus Cristos în termeni deosebit de solemni și care sunt interpretate uneori ca reprezentând expresii ale înțelegerii lui Pavel cu privire la preexistență. Astfel, în 1 Corinteni 15:25–28 Pavel întrebuintează în sens cristologic Psalmul 8:6 și Psalmul 110:1, în timp ce în 1 Corinteni 15:47–49 se fac referiri repetate la Omul ceresc. Atunci, întrebarea e dacă există vreo legătură între numirea lui Isus Cristos de către Pavel drept „al doilea Adam” și cuvintele de preamărire care Îl descriu în 1 Corinteni 15:25–28 și 1 Corinteni 15:47–49. Dacă o astfel de legătură există, s-ar putea descoperi o conexiune între te-

ologia lui Pavel privitoare la Adam și crezul său în preexistența lui Cristos sau chiar într-o figură vestigială de „Fiu al Omului”. Numeroși comentatori (ca Dunn) cred că aceasta e pură speculație și că împinge demonstrația prea departe; într-un astfel de context ni se recomandă să fim precauți. În orice caz, nu ar trebui să îngăduim ca problema fascinantă a suprapunerii între ideile preexistenței și limbajul înălțător cu privire la Omul ceresc să ne distragă atenția de la caracterul eminent escatologic al analogiei Adam / Cristos, așa cum apare în această epistolă.

3.2. Adam și originea păcatului. În mare parte datorită istorisirii din Geneza 3, figura lui Adam a reprezentat, atât în iudaism cât și în creștinism, unul dintre punctele centrale în cadrul discuțiilor privitoare la natura păcătoasă a ființei umane (vezi Păcat). Romani 5:12–21 conține tratarea cea mai amplă a acestei teme, în cadrul epistolelor pauline. Aceste versete au exercitat o influență majoră asupra teologiei creștine, de-a lungul secolelor; numeroși exegeți căutând să sondeze adâncimile învățaturii apostolului cu privire la originea păcatului. În mod evident, Pavel asociază intrarea păcatului și a morții în lume cu păcătuirea lui Adam. Deși în Romani 5 el (probabil) se gândește la cădere în sens istoric, este ușor vizibil faptul că avea în vedere mult mai mult decât o evaluare istorică în ce îl privește pe Adam și actul său de rebeliune. În fapt, referirea apostolului la Adam în Romani 5:12–21 este, în intensitatea sa, de natură protologică (trimitând la momentul începutului); Adam servește ca un mijloc de a descrie intrarea păcatului și a morții în lume și (prin extensie) condiția umanității în urma aceluși prim act de neascultare. Se observă o trecere de la obiectivul din 1 Corinteni îndreptat asupra lui Adam și a lui Cristos ca persoane în același trup, la actele lor corespunzătoare în Romani 5.

Aceasta nu ne permite să spunem că întreaga perspectivă din Romani 5 este pur și simplu una retrospectivă (o privire în urmă), pentru că există totodată un sens real în care toate cele întâmplate în Adam sunt depășite de ceea ce se realizează prin Isus Cristos, Cel de-al doilea Adam. Așa cum spune Pavel în Romani 5:14, Adam este „o icoană preînchipuitoare a celui ce avea să vină”. Actul de neascultare al lui Adam e pus în contrast cu actul de ascultare al lui Cristos care aduce cu sine promisiunea vieții viitoare în cadrul Noii Creații. Într-adevăr, în Romani

5:15–21, într-o porțiune a discuției remarcabil construită, Pavel discută amănunțit pentru a face bine înțeles faptul că Isus Cristos a venit, pe toate planurile, în întâmpinarea efectelor negative ale păcatului adamic: încalcării poruncii i se opune ascultarea, condamnării, îndreptățirea și morții, viața. Pe parcursul discuției se apelează la argumentul *a minori ad maius* („de la mai mic la mai mare”) și se accentuează adevărul extraordinar privind izbăvirea de moarte și efectele acesteia prin harul lui Dumnezeu în Cristos. Cu toate acestea, dimensiunea protologică a analogiei Adam / Cristos evoluează aici într-un fel în care nu se întâmplă în 1 Corinteni 15.

Faptul că Romani 5:12 reprezintă în greacă o frază neterminată a dus la o multitudine de încercări de a interpreta direcția în care se îndrepta discuția lui Pavel. Așa cum nota F. W. Danker, parte a acestei dileme o constituie dificultatea de a stabili care este termenul regent pentru pronumele relativ în dativ, *ho* (păcatul, moartea, Adam sau niciunul dintre acestea; cu prepoziția *epi* [*eph*]) însă expresia care funcționează ca regent este una care înseamnă „din pricină că”, fiindcă). În plus, interpretarea augustiniană a Romani 5:12 – „în care (Adam) toți au păcătuit” (lat.: *in quo omnes peccaverunt*) – a guvernat de atunci încoace (aducând o dată cu impunerea ei beneficii sau prejudicii) concepția teologică a Bisericii cu privire la această declarație făcută despre Adam. C. E. B. Cranfield enumeră șase posibilități majore de interpretare doar pentru Romani 5:12d și notează că pentru fiecare interpretare s-ar putea găsi suport în istoria Bisericii. G. Bonner se plânge că Augustin nu „s-a concentrat mai mult pe aspectul substanțial și profund al antitezei dintre cei doi Adami, ci mai degrabă pe teoria înfiorătoare a participării întregii umanități încă nenăscute la păcatul original al primului Adam” (Bonner, 247).

E important de notat că, în timp ce Pavel privește spre Adam ca spre mijlocul prin care păcatul a intrat în lume, el nu ne dezvăluie și modul prin care acest păcat se transmite de la o generație la alta. Acest proces rămâne neexplicat, dincolo de simpla declarație că „toată umanitatea a păcătuit” (o traducere mai corectă a textului din Rom. 5:12). Pavel afirmă responsabilitatea lui Adam în ce privește momentul inițial al introducerii păcatului în lume, alături de o altă afirmație, aceea a responsabilității fiecărui individ în parte în ce privește prezența

Index de articole

Adam și Cristos: Pavel, 1
 Adoptie, statut de fiu: Pavel, 8
 Adversari, I: Pavel, 12
 Adversari, II: epistolele generale, epistolele pastorale, Apocalipsa, 21
 Apocalipsa lui Ioan, 31
 Apocalipticism: NT, 43
 Apocrife și pseudoepigrafe, 56
 Apostol: NT, 62
 Avraam: NT, 79
 Biserică, I: evanghelii, 95
 Biserică, II: Pavel, 99
 Biserică, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 108
 Bogăție și sărăcie, I: evanghelii, 115
 Bogăție și sărăcie, II: Pavel, 125
 Bogăție și sărăcie, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 127
 Botez, I: evanghelii, 129
 Botez, II: Pavel, 132
 Botez, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 139
 Carne: Pavel, 152
 Cina cea de Taină: evanghelii, 156
 Cina Domnului, I: Pavel, 163
 Cina Domnului, II: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 169
 Coloseni, Epistola către ~, 178
 Convertirea și chemarea lui Pavel, 185
 Corinteni, epistolele către ~, 194
 Creație, Noua Creație: Pavel, 213
 Cristologie, I: Pavel, 215
 Cristologie, II: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 233
 Cristos, I: evanghelii, 244
 Cristos, II: Pavel, 257
 Cristos, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 263
 Curățarea Templului, 268
 Discipoli: evanghelii, 273
 Domn, I: evanghelii, 279
 Domn, II: Pavel, 289
 Domn, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 300
 Dreptate, I: evanghelii, 307
 Dreptate, II: Pavel, 312
 Dreptate, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 324
 Duhul Sfânt, I: evanghelii, 329
 Duhul Sfânt, II: Pavel, 341

Duhul Sfânt, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 351
 Dumnezeu, I: evanghelii, 361
 Dumnezeu, II: Pavel, 368
 Dumnezeu, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 387
 Efeseni, Epistola către ~, 407
 Epistole, forme epistolare, I: Pavel, 419
 Epistole, forme epistolare, II: Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 423
 Epistole pastorale, 427
 Escatologie, I: evanghelii, 436
 Escatologie, II: Pavel, 440
 Escatologie, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 459
 Etică, I: evanghelii, 472
 Etică, II: Pavel, 487
 Etică, III: Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 494
 Evanghelie (specie literară), 499
 Evanghelii, veridicitatea istorică a ~lor, 506
 Evrei, Epistola către ~, 514
 Faptele apostolilor, 530
 Femei, I: evanghelii, 548
 Femei, II: Pavel, 556
 Femei, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 567
 Filimon, Epistola către ~, 574
 Filipeni, Epistola către ~, 578
 Filozofie, 586
 Fiul lui David: evanghelii, 590
 Fiul lui Dumnezeu, I: evanghelii, 593
 Fiul lui Dumnezeu, II: Pavel, 600
 Fiul lui Dumnezeu, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 608
 Fiul Omului: evanghelii, 611
 Galateni, Epistola către ~, 618
 Gnosticism, 632
 Iacov, Epistola lui ~, 636
 Ioan Botezătorul, 652
 Ioan, epistolele lui ~, 661
 Ioan, Evanghelia după ~, 673
 Israel, I: evanghelii, 691
 Israel, II: Pavel, 699
 Isus și Pavel, 706
 Iuda, Epistola lui ~, 719
 Iudaism și NT, 728
 Împărăția lui Dumnezeu, I: evanghelii, 744
 Împărăția lui Dumnezeu, II: Pavel, 760
 Împărăția lui Dumnezeu, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 763
 În Cristos: Pavel, 772
 Închinare, I: evanghelii, 776
 Închinare, II: Pavel, 780

Închinare, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 790
 Înviere, I: evanghelii, 805
 Înviere, II: Pavel, 823
 Înviere, III: Evrei, Epistolele generale, Apocalipsa, 831
 Judecată, I: evanghelii, 835
 Judecată, II: Pavel, 838
 Judecată, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 840
 Justificare: Pavel, 844
 Legământ, Noul Legământ: Pavel, Faptele apostolilor, Evrei, 852
 Lege, I: evanghelii, 859
 Lege, II: Pavel, 873
 Lege, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 889
 Luca, Evanghelia după ~, 893
 Manuscrisele de la Marea Moartă, 912
 Marcu, Evanghelia după ~, 926
 Masă de comuniune: evanghelii, 941
 Matei, Evanghelia după ~, 946
 Mântuire, I: evanghelii, 963
 Mântuire, II: Pavel, 969
 Mântuire, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 975
 Miracole, relatări ale miracolelor I: evanghelii, 977
 Miracole, relatări ale miracolelor, II: Faptele apostolilor, 990
 Moartea lui Cristos, I: evanghelii, 996
 Moartea lui Cristos, II: Pavel, 1016
 Moartea lui Cristos, III: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 1026
 Nașterea lui Isus, 1045
 Parabole, 1062
 Pavel vreul, 1074
 Pavel în Faptele apostolilor și în epistole, 1084
 Păcat, I: Pavel, 1099
 Păcat, II: Faptele apostolilor, Evrei, epistolele generale, Apocalipsa, 1103
 Păcătoși: evanghelii, 1105
 Petru, Întâia epistolă a lui ~, 1109
 Petru, A doua epistolă a lui ~, 1118
 Problema sinoptică, 1123
 Procesul lui Isus, 1132
 Religii greco-romane, 1149
 Retorică, 1154
 Robul lui Iahve: evanghelii, 1160
 Roma, 1163
 Romani, Epistola către ~, 1172
 Sinagogă, 1187
 Tesaloniceni, epistolele către ~, 1192
 Tradiții și scrieri rabinice, 1200
 Trupul lui Cristos: Pavel, 1211